

Indeksi pouzdanja i kreditna aktivnost u Republici Hrvatskoj

Stojkoska, Nicol

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:777632>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Nicol Stojkoska

**INDEKSI POUZDANJA I KREDITNA AKTIVNOST U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Pula, rujan 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet Ekonomije i Turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Nicol Stojkoska

**INDEKSI POUZDANJA I KREDITNA AKTIVNOST U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

JMBAG: 0303087939, redovan student

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Monetarna ekonomija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentor: Prof. dr. sc. Manuel Benazić

Pula, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Nicol Stojkoska, kandidatkinja za prvostupnika poslovne ekonomije, smjera Financijski management ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Nicol Stojkoska

U Puli, _____, 2023. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, *Nicol Stojkoska* dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Indeksi pouzdanja i kreditna aktivnost u Republici Hrvatskoj koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis _____

SADRŽAJ:

1.UVOD	1
2. KREDITNA AKTIVNOST BANAKA KAO MONETARNIH INSTITUCIJA	3
2.1.Aktivni bankarski poslovi	3
2.1.1.Kratkoročni aktivni bankarski poslovi	4
2.1.2.Dugoročni aktivni bankarski poslovi	7
2.2.Upravljanje kreditnim rizikom.....	9
3. MAKROMULTIPLIKACIJA DEPOZITA I KREDITA I GOSPODARSKA AKTIVNOST	11
3.1.Makromultiplikacija depozita i kredita	11
3.2.Novac i gospodarska aktivnost.....	13
4. POUZDANJE POTROŠAČA, POSLOVNI OPTIMIZAM I POSLOVNI CIKLUSI ...	16
4.1. Značaj mjerenja pokazatelja pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma	16
4.2.Poslovni ciklusi u gospodarstvu.....	18
5. POVEZANOST INDEKSA POUZDANJA I KREDITNE AKTIVNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ	21
5.1. Opis i prikaz korištenih varijabli	21
5.2.Opis korištene metodologije	26
5.3. Analiza i interpretacija rezultata analize	28
6.ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA	32
POPIS GRAFIKONA	36
SAŽETAK	37
SUMMARY	38

1.UVOD

U globalnom gospodarstvu indeksi pouzdanja imaju ključnu ulogu u pružanju informacija o stanju i izgledima ekonomske aktivnosti. Ovi indeksi, koji pokrivaju različite sektore i aspekte gospodarske aktivnosti, pomažu tržišnim sudionicima da donesu odluke utemeljene na dobrim informacijama. To se proteže od vlada koje oblikuju ekonomske politike do poduzeća koja procjenjuju tržišne rizike. Njihov značaj posebno je naglašen u bankarskom sektoru, gdje kreditna aktivnost ima ključnu ulogu. Kao članica Europske unije, Republika Hrvatska suočava se sa gospodarskim promjenama i izazovima. U ovom okruženju kreditna aktivnost ima ključnu ulogu u ostvarivanju ekonomske stabilnosti i poticanju rasta. Bankarski sektor Republike Hrvatske je u svom tranzicijskom razdoblju prošao kroz različite promjene koje su oblikovale smjer razvoja kreditne aktivnosti. U svjetlu sve više globalno povezanog tržišta, vrlo je važno razumjeti kako indeksi pouzdanja oblikuju kreditnu aktivnost i, općenito, gospodarsku aktivnost zemlje. Ovim radom, pruža se uvid u aktualno stanje kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj.

Glavni cilj ovog rada je utvrditi točan odnos između indeksa pouzdanja i kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Fokus će biti na istraživanju kako promjene u indeksima pouzdanja mogu predvidjeti ili čak oblikovati promjene u kreditnoj aktivnosti. Također, razmotrit će se kako ove promjene utječu na šire ekonomske aspekte zemlje.

Svrha rada je naglasiti relevantnost indeksa pouzdanja i kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj, odnosno pružiti uvid u to zašto je konkretno važno izučavati navedene ekonomske varijable, kako bi se naposljetku došlo do glavnog cilja. Dok indeksi pouzdanja odražavaju percepciju ekonomske stabilnosti i prognoze gospodarskog rasta, a kreditna aktivnost pokazuje razinu povjerenja banaka u zajmoprimce i opću spremnost na kreditiranje.

Ovaj završni rad sastoji se od ukupno pet osnovnih poglavlja. U prvom uvodnom poglavlju prikazane su metode izrade rada, svrha, te cilj rada. U drugom poglavlju jasnije će se razmotriti koji su to sve aktivni bankarski poslovi. Poblježe će biti pojašnjena podjela na kratkoročne aktivne bankarske poslove, te dugoročne aktivne bankarske poslove. Zatim će biti opisano u nekoliko koraka kako upravljati kreditnim

rizikom, te za koga je on bitan. U trećem poglavlju biti će pojašnjena definicija makromultiplikacije, te će se jasnije prikazati kako multiplikacija depozita i kredita utječe na gospodarski rast i aktivnosti. Zatim se gospodarska aktivnost prikazuje kao složen sustav koji uključuje različite sudionike, procese i faktore. Dok je novac središnji element koji potiče gospodarsku aktivnost. Nadalje, u četvrtom poglavlju će biti pojašnjeno zašto je važno mjeriti pokazatelje pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma. Te će biti pojašnjeno zašto je bitno praćenje i razumijevanje poslovnih ciklusa koji se sastoje od četiri faze: rasta, vrhunca, pada i dna. U ovome dijelu biti će prikazani različiti načini utjecaja poslovnih ciklusa na sektore gospodarstva. Peto će poglavlje biti najopširnije, a samim time i najbitnije u čitavom radu, te će se upravo u tom poglavlju rada provesti analiza indeksa pouzdanja (pokazatelja poslovnog i potrošačkog optimizma) i kreditne aktivnosti, gdje su najprije opisane korištene varijable koje su na posljetku i grafički prikazane, a zatim i sama metodologija koja prethodi korelacijskoj analizi gdje će biti interpretirani rezultati analize. Kroz te dobivene korelacijske koeficijente želi se saznati, da li između tih varijabli postoji nekakva veza, odnosno da li je ona pozitivna ili negativna i koja je jačina te veze.

Prilikom pisanja završnog rada korištene su istraživačke metode: metoda komparacije, metoda analize, opisna metoda, metoda deskripcije i statistička metoda.

2. KREDITNA AKTIVNOST BANAKA KAO MONETARNIH INSTITUCIJA

Općenito govoreći, kreditni poslovi banaka, odnosno odobravanje kredita smatra se najvažnijim aktivnim poslovima. Aktivno bankarstvo odnosi se na kreditne poslove gdje se banka kao monetarna institucija javlja kao vjerovnik, dok se korisnik kredita javlja kao dužnik, te od njega banka naplaćuje kamate. Krediti su najvažnija imovina banke, a to dokazuje činjenica da oni obično čine 60-65% aktive banke i 60-70% njenog prihoda (prihoda od kamata). Bilančno gledano, aktivu banke čine potraživanja i ulaganja, dok pasivu banke čine kapital njezinih vlasnika i vjerovnika. U ovom će se poglavlju jasnije razmotriti koji su to sve aktivni bankarski poslovi. Poblježe će biti pojašnjena podjela na kratkoročne aktivne bankarske poslove, te dugoročne aktivne bankarske poslove. Pod kratkoročne kredite spadaju: kontokorentni, akceptni, eskontni, lombardni, rambursni, te avalni kredit, dok pod dugoročne kredite spadaju: hipotekarni i investicijski kredit. Zatim će biti riječi o veoma važnom, te ključnom procesu koji se primjenjuje u financijskim institucijama, a riječ je o upravljanju kreditnim rizikom, koji zahtjeva kontinuirano praćenje, procjenu i prilagodbu strategija, što će biti prijeko potrebno za uspjeh financijskih institucija koje se oslanjaju na kreditnu aktivnost.

2.1. Aktivni bankarski poslovi

Aktivni poslovi u bankarstvu neodvojivi su dio poslovanja banaka i uključuju širok spektar aktivnosti usmjerenih na ostvarivanje prihoda i dobiti. Ovi poslovi se odnose na sve vrste bankarskih usluga koje banke pružaju svojim klijentima u svrhu stvaranja vrijednosti i poboljšanja financijskih rezultata. Jedna od osnovnih aktivnosti u okviru aktivnog bankarskog poslovanja je odobravanje i upravljanje kreditima. Banke izdaju različite vrste kredita, kao što su stambeni, potrošački, poslovni i drugi. Proces odobravanja kredita uključuje analizu financijske sposobnosti klijenta, procjenu rizika i postavljanje odgovarajućih uvjeta kreditiranja. Nakon toga banka prati otplatu kredita te naplaćuje kamate i glavnice (Božina, 2004: 44).

Osim kreditiranja, aktivni bankarski poslovi uključuju i davanje bankovnih garancija. Jamstva se koriste u poslovnim transakcijama kako bi se osiguralo izvršenje obveza između različitih strana. Banka preuzima obvezu isplate potraživanja ako strana koja jamči ne ispuni svoje obveze prema korisniku garancije (Finance and banks, 2021).

Druga važna aktivnost je trgovanje financijskim instrumentima kao što su dionice, obveznice, valute i izvedenice. Banke obavljaju transakcije na financijskim tržištima kako bi ostvarile dobit kroz razliku u kupovnoj i prodajnoj cijeni financijskih instrumenata. Trgovanje se može obavljati u ime klijenata (brokersko trgovanje) ili za račun same banke (proprietary trgovanje) (Gregurek, Vidaković, 2018: 76).

Također, aktivno bankarsko poslovanje uključuje ulaganje sredstava banke u različite vrijednosne papire i projekte. Banke mogu ulagati u nekretnine, dionice, obveznice, investicijske fondove i druge oblike ulaganja. Cilj ulaganja je ostvariti povrat uloženi sredstava putem kamata i provizija, dok banke prate i analiziraju tržišta kako bi prepoznale najbolje mogućnosti ulaganja (Gregurek, Vidaković, 2018: 20).

2.1.1. Kratkoročni aktivni bankarski poslovi

Kratkoročni aktivni bankovni poslovi uključuju financijske usluge koje banke pružaju klijentima kako bi zadovoljile njihove trenutne potrebe i olakšale im svakodnevno poslovanje. Te se usluge odnose na kratkoročne financijske transakcije obavljene unutar jedne godine i često uključuju likvidna sredstva i kratkoročne obveze. Jedna od osnovnih usluga u okviru kratkoročnog aktivnog bankarskog poslovanja je otvaranje i vođenje tekućih računa. Klijenti mogu otvoriti račun u banci kako bi imali sigurno mjesto za čuvanje svojih sredstava i omogućili njihovo učinkovito upravljanje. Preko tekućeg računa korisnici mogu primiti uplate, plaćati račune, podizati gotovinu i obavljati druge transakcije. Banke često nude i elektroničko bankarstvo, koje klijentima omogućuje upravljanje svojim financijama online, uključujući prijenos sredstava, plaćanje računa i pregled transakcija (Božina, 2004: 47).

Kreditiranje je još jedan važan aspekt kratkoročnog aktivnog bankovnog poslovanja. Banke mogu dati kratkoročne zajmove klijentima koji imaju trenutne financijske potrebe, kao što su plaćanje računa, popravci, kupnja zaliha ili pokretanje novog poslovnog projekta. Ovi kratkoročni krediti najčešće imaju rok otplate od nekoliko mjeseci do godinu dana, a kamate se određuju na temelju rizika i kreditne sposobnosti klijenta. Osim toga, banke također pružaju usluge vezane uz upravljanje novcem, kao što su prihvaćanje plaćanja i plaćanje. Putem usluga prihvaćanja plaćanja, banke pomažu klijentima prihvatiti i obraditi plaćanja od kupaca ili klijenata. Te usluge mogu uključivati novčane uputnice, elektroničke prijenose, čekove ili platne kartice. S druge

strane, usluge obrade plaćanja omogućuju klijentima da izvrše plaćanja drugim stranama, bilo putem elektroničkih prijenosa, čekova ili drugih sredstava plaćanja (Gregurek, Vidaković, 2018: 79).

Druga važna usluga u okviru kratkoročno aktivnih bankovnih poslova je izdavanje garancija i akreditiva. Jamstva su pisane izjave banke kojima se obvezuje platiti određeni iznos u ime klijenta, ako klijent ne ispuni svoje obveze prema drugim stranama. Akreditivi su slični jamstvima, ali se koriste u međunarodnoj trgovini kako bi se osiguralo ispunjenje ugovora između uvoznika i izvoznika. Navedene usluge omogućuju klijentima da upravljaju svojim financijskim sredstvima na brz, učinkovit i siguran način. Otvaranje i vođenje tekućih računa klijentima daje fleksibilnost u upravljanju novcem te obavljanje različitih transakcija, kao što su primanje uplata, plaćanje računa i podizanje gotovine. Elektroničko bankarstvo dodatno olakšava pristup i upravljanje financijama putem interneta, čime se povećava praktičnost i dostupnost usluga (Božina, 2004: 48).

Kratkoročni zajmovi vrijedni su za klijente koji se suočavaju s hitnim financijskim potrebama. Banke klijentima kratkoročno osiguravaju financijska sredstva koja im omogućuju ispunjavanje obveza ili iskorištavanje poslovnih prilika. Do ovakvih se kredita često dolazi brzo i jednostavno, uz odgovarajuću procjenu kreditne sposobnosti klijenta (Finance and banks, 2021).

Usluge prihvaćanja i obrade plaćanja ključne su za olakšavanje trgovine i prijenosa novca između različitih strana. Banke nude rješenja za prihvaćanje plaćanja od kupaca i klijenata, kao i za plaćanje prema drugim subjektima. To se može učiniti putem elektroničkih prijenosa, čekova, platnih kartica ili drugih metoda plaćanja. Ove usluge omogućuju klijentima učinkovito upravljanje financijskim tokovima i izbjegavanje nepotrebnih troškova i rizika (Vidović, 2019: 28).

Jedan od najčešćih aktivnih bankarskih poslova jest kratkoročno kreditiranje. S obzirom na način odobravanja i korištenja postoji više različitih vrsta kratkoročnih kredita, a to su (Božina, 2004: 269; Gregurek, Vidaković, 2018: 167):

- ❖ Kontokorentni
- ❖ Akceptni
- ❖ Eskontni
- ❖ Lombardni

- ❖ Rambursni
- ❖ Avalni

Kontokorentni kredit (kredit po tekućem računu) je jedan od najčešćih oblika kratkoročnog kredita, a još ga možemo naći i pod nazivom minus na tekućem računu. Prilikom ugovaranja ovakvog kredita na tekućem računu, komitent je dužan znati uvjete samog kredita, kao što su maksimalni iznos odnosno limit kredita, rok trajanja, te visina kamatne stope. Međutim, nije riječ o klasičnom kreditu, već o kreditnoj liniji. Banka definira gornju granicu kredita, dok je iznos kredita koje će komitent koristiti fleksibilan, te ovisi o njegovim trenutnim potrebama sa sredstvima. U pravilu su kamatne stope dosta više u odnosu na ostale kredite, te su klijenti spremni platiti više s obzirom da su im sredstva potrebna u kratkome roku. Između ostalog banka ne može znati koliki će iznos kredita biti iskorišten, stoga banke primaju značajan izvor prihoda, kao što je na primjer i naplata provizije komitentu zbog usluge korištenja kredita.

Akceptni kredit je vrsta osiguranog kredita u kojem banka prihvaća mjenicu od klijenta kako bi je brže pretvorila u gotovinu. Kako bi mjenica bila kreditno sposobnija, banka klijentu stavlja na raspolaganje svoj poslovni ugled, što mjeničnom dužniku omogućuje dobivanje eskontnih kredita kod drugih banaka. Banka izdaje takve kredite svojim stalnim klijentima. Važnost ovakvog kredita je upravo u tome što banka akceptom mjenice postaje glavni mjenični dužnik, ali ne isplaćuje novac korisniku kredita. **Eskontni kredit** je kredit koji ima element osiguranja od budućih potraživanja. Karakteristika ove vrste kredita je da banka omogućuje poduzeću da svoju trenutno nelikvidnu imovinu pretvori u likvidnu imovinu. Dva najčešća oblika eskontnog kredita su mjenice i otkup potraživanja (faktoring). Eskontni krediti daju se na temelju mjeničnog pokrića. Banka ga odobrava na temelju kreditne sposobnosti mjenice (koja mora imati dospijeće do 90 dana, pokrića robe i tri potrebna potpisa). Ako banka ne želi čekati dospijeće mjenice i naplatu naknade, ona se obraća središnjoj banci za reeskontiranje zajma (pasivno bankarstvo), gdje banka, izvorno vjerovnik, sada postaje dužnik, što znači da se zadužila na osnovu iste mjenice. **Lombardni kredit** je vrsta kredita u kojem je predmet osiguranja vrijednosni papir (osim mjenice) koji ostaje u vlasništvu zajmoprimca. Kolateral ostaje u banci do otplate kredita. Takvi se krediti temelje na pokretninama velike vrijednosti i kreću se od 30-80%. Kao što je već spomenuto, predmet lombardnog kredita je vrijednosni papir, a danas se mnoge druge vrijednosti imovine, pa čak i roba mogu koristiti kao kolateral za lombardni

zajam. Pod uvjetom da dužnik ne vrati kredit, banka naplaćuje naknadu prodajom predmeta osiguranja na javnoj dražbi. Relombard je kada banka posuđuje novac od drugih banaka, ali ne na temelju istog kolaterala. I u tom slučaju banka iz vjerovnika postaje dužnik (pasivno bankarstvo). **Rambursni kredit** je kredit koji se bazira na robnim dokumentima kao što su teretnice i police osiguranja. Ova vrsta kredita važna je za trgovinu i relativno je česta u međunarodnim poslovnim odnosima. To je zapravo akceptni kredit koji izdaje banka uvozniku robe na temelju sadržaja robnih dokumenata. Budući da su uvoznik i izvoznik vezani ugovorom, plaćanje se može obaviti akceptom rambursne banke, koji će potom izvoznik kao prodavatelj eskontirati kod svoje banke ili ga kasnije koristiti kao instrument plaćanja. **Avalnim kreditom** banka daje aval odnosno jamstvo za mjenični dug. Avalni krediti nisu obični bankovni krediti. Ovo je oblik osiguranog zajma. Banka daje bezuvjetno i neopozivo jamstvo da će u slučaju neplaćanja sama platiti i preuzeti ulogu jamca. Zbog toga mjenica dobiva na vrijednosti i kvaliteti te se može jednostavnije i lakše eskontirati (Nikolić, Pečarić, 2012: 80; Božina, 2004: 269-270; Gregurek, Vidaković, 2018: 167-168).

2.1.2. Dugoročni aktivni bankarski poslovi

Aktivni dugoročni bankarski poslovi predstavljaju važan dio financijske industrije jer pružaju dugoročne financijske usluge klijentima. Ovi poslovi uključuju različite bankarske poslove vezane uz dugoročna ulaganja, kreditiranje, kao i pružanje savjeta i podrške u vezi s dugoročnim financijskim ciljevima klijenata. Jedan od glavnih segmenata ovih poslova je upravljanje investicijama. Banke pružaju usluge upravljanja portfeljem i investicijskog savjetovanja klijentima koji žele postići dugoročne financijske ciljeve, kao što su mirovinski planovi, obrazovanje djece ili stvaranje bogatstva. Uzimajući u obzir ciljeve, toleranciju na rizik i vremenski horizont, banka pomaže klijentima u odabiru odgovarajućih ulaganja, pružajući ekspertizu i prilagodbu strategija portfelja za postizanje očekivanih rezultata (Božina, 2004: 51).

Dugoročno aktivno bankarsko poslovanje osim upravljanja ulaganjima uključuje i dugoročno kreditiranje projekata i potreba klijenata. Banke mogu odobravati hipotekarne kredite za kupnju nekretnine ili dugoročne kredite za financiranje poslovnih pothvata. Analizom financijskih podataka, procjenom kreditne sposobnosti klijenata i procjenom rizika banke mogu odobriti ili odbiti zahtjev za kredit. Dugoročni zajmovi

često imaju dulje rokove otplate i veće kamatne stope u usporedbi s kratkoročnim zajmovima, što korisnicima omogućuje financiranje dugoročnih projekata ili planova na održiv način (Gregurek, Vidaković, 2018: 169).

Uz investicije i kredite, dugoročni aktivni bankarski poslovi uključuju i pružanje stručnih savjeta klijentima vezano uz različita financijska pitanja. Bankarski savjetnici pomažu klijentima u budućem planiranju, upravljanju rizicima, poreznim strategijama i postizanju financijskih ciljeva. Individualnim savjetovanjem, analizom financijske situacije i prilagodbom strategije banka može pružiti personalizirane usluge koje odgovaraju specifičnim potrebama svakog klijenta (Gregurek, Vidaković, 2018: 80).

Dugoročni aktivni bankarski poslovi važni su jer omogućuju klijentima postizanje dugoročnih financijskih ciljeva te osiguravaju stabilnost i sigurnost za budućnost. Banke imaju ključnu ulogu kao posrednici između štediša odnosno dobavljača i ulagača odnosno potražitelja, mobilizirajući financijska sredstva i podržavajući gospodarski rast. Dugoročnim kreditiranjem i upravljanjem ulaganjima banke potiču gospodarstvo i klijentima pružaju priliku da ostvare svoje financijske snove. Dugoročni aktivni bankovni poslovi uključuju složen skup usluga koje banke pružaju klijentima za postizanje dugoročnih financijskih ciljeva. Upravljanje ulaganjima, davanje kredita i profesionalno savjetovanje ključne su komponente ovih poslova. Putem ovih usluga, banke imaju ključnu ulogu u podržavanju rasta i stabilnosti klijenata i šireg gospodarstva.

Dugoročne kredite dijelimo na (Božina, 2004: 272; Gregurek, Vidaković, 2018: 170):

- ❖ Hipotekarni kredit
- ❖ Investicijski kredit

Hipotekarni kredit je kredit s dugotrajnom imovinom kao elementom osiguranja. Banka dugotrajnom imovinom smatra: poslovni prostor, stambeni prostor i zemljište. Samo osiguranje ostvaruje se uknjižbom (hipotekom) na objekt. Hipotekarni kredit je jedan od najstarijih oblika kredita. U početku osnivanja, većina predmeta zaloga bila su zemljišta, dok danas banke nude razne hipotekarne kredite. Veličine kredita obično iznose do 70% vrijednosti nekretnine, ali banke mogu ponuditi veće iznose na temelju vlastite sklonosti riziku. Potrebno je razlikovati hipotekarni kredit od stambenih kredita. Stambeni krediti koriste se za kupnju stana ili drugog objekta koji se koristi. Putem stambenog kredita klijenti banke uz pomoć kredita kupuju

nekretninu. U slučaju hipotekarnog kredita, klijent banke već je vlasnik nekretnine, a za tu nekretninu, kao element osiguranja, dobiva kredit. **Investicijski krediti** su krediti koje banke izdaju tvrtkama za ulaganje u povećanje poslovanja. Ova vrsta kredita je ekonomski najkorisnija jer je izravno povezana s gospodarskim rastom i razvojem, ali je najsloženiji oblik kreditiranja banaka. Najprije banka mora utvrditi je li ulaganje isplativo te, ako jest, pod kojim uvjetima i kada. U skladu s tim ograničenjima, banka mora ustanoviti koji elementi osiguranja postoje i jesu li ti elementi osiguranja zadovoljavajući za banku. Financiranje projekata nerijetko je složen proces i zahtijeva složene financijske strukture. Čini se da je banka institucija posvećena pomaganju klijentima u postizanju ove financijske strukture. Za banke je osobito važno praćenje investicijskih kredita. Često ulaganje ne donosi prihod na početku poslovanja, pa banka mora pratiti razvoj ulaganja dok se ne ostvari mogućnost prihoda, te upravo iz tog razloga neke investicije traju više godina (Božina, 2004: 272-273; Gregurek, Vidaković, 2018: 170).

2.2.Upravljanje kreditnim rizikom

Upravljanje kreditnim rizikom ključni je proces koji se primjenjuje u financijskim institucijama i drugim organizacijama koje pružaju kreditne usluge. Ovaj proces ima za cilj identificirati, procijeniti i upravljati rizicima povezanim s kreditnim aktivnostima.

Kreditni rizik podrazumijeva mogućnost da dužnik neće moći ispuniti svoje financijske obveze u skladu s ugovorenim uvjetima (Saunders, Cornett, 2006: 527). To može dovesti do gubitka zajma i negativno utjecati na financijsku stabilnost organizacije. Upravljanje kreditnim rizikom ima za cilj smanjiti potencijalne gubitke identificiranjem rizičnih situacija i primjenom odgovarajućih mjera za njihovo upravljanje (Rose, Hudgins, 2015: 115). Proces upravljanja kreditnim rizikom uključuje nekoliko koraka. Prvi korak je identifikacija i procjena kreditnog rizika. To podrazumijeva analizu financijske situacije potencijalnih zajmoprimaca, njihove kreditne povijesti, prihoda, imovine i drugih relevantnih čimbenika. Na temelju ove analize financijske institucije može se procijeniti vjerojatnost da će dužnik ispuniti svoje obveze (Mishkin, Eakins, 2005: 598).

Nakon identificiranja i procjene rizika, sljedeći korak je odabir odgovarajuće strategije upravljanja rizikom. To može uključivati različite mjere, poput postavljanja ograničenja

izloženosti dužnika, utvrđivanja politika i postupaka odobravanja kredita, diverzifikacije kreditnog portfelja i korištenja kreditnih izvedenica ili osiguranja za prijenos rizika na druge strane. Nakon definiranja strategija, financijska institucija treba uspostaviti odgovarajući nadzor i kontrolu nad kreditnim rizikom. To uključuje redovito praćenje i evaluaciju kreditnih aktivnosti, prepoznavanje ranjivosti i prepoznavanje potencijalnih problema. Također se preporučuje redovito ažuriranje procjena rizika i prilagođavanje strategija upravljanja u skladu s promjenama na tržištu i gospodarskim uvjetima (Basel Committee on Banking Supervision, 2000).

Upravljanje kreditnim rizikom također zahtijeva odgovarajuće mehanizme interne kontrole i sustav izvještavanja o rizicima. To omogućuje organizaciji da pravodobno identificira probleme i poduzme odgovarajuće korake za njihovo rješavanje. Komunikacija i suradnja između različitih odjela unutar organizacije ključni su čimbenici za učinkovito upravljanje kreditnim rizikom. Upravljanje kreditnim rizikom zahtijeva angažman stručnih timova i korištenje naprednih analitičkih alata za bolje razumijevanje i kvantificiranje rizika. To uključuje praćenje makroekonomskih čimbenika, trendova u sektoru i promjena u regulatornom okruženju koje mogu utjecati na kreditne uvjete i sposobnost zajmoprimca da ispuni svoje obveze. Kada se otkriju potencijalni problemi, organizacija treba poduzeti odgovarajuće mjere upravljanja rizikom. To može uključivati restrukturiranje kredita, otpis nenaplativih potraživanja, provedbu ovršnog postupka ili angažiranje vanjskih institucija za naplatu duga. Cilj je minimizirati gubitke i održati odgovarajuću likvidnost i solventnost organizacije (Rose, Hudgins, 2015: 116-117; Mishkin, Eakins, 2005: 597).

Važno je napomenuti da upravljanje kreditnim rizikom nije samo odgovornost financijskih institucija. Mnoga poduzeća koja pružaju usluge na kredit, poput dobavljača, također su izložena kreditnom riziku. Stoga te organizacije također trebaju implementirati odgovarajuće strategije upravljanja rizikom kako bi zaštitile svoje poslovanje. Upravljanje kreditnim rizikom je složen proces koji zahtijeva kontinuirano praćenje, procjenu i prilagodbu strategija. Učinkovito upravljanje kreditnim rizikom pomaže organizacijama u održavanju financijske stabilnosti, smanjenju mogućih gubitaka i postizanju održivog rasta. Sposobnost identificiranja, procjene i upravljanja kreditnim rizikom ključna je za uspjeh financijskih institucija i drugih organizacija koje se oslanjaju na kreditne aktivnosti (Basel Committee on Banking Supervision, 2000).

3. MAKROMULTIPLIKACIJA DEPOZITA I KREDITA I GOSPODARSKA AKTIVNOST

U ovome će se poglavlju pobliže pojasniti pojam makromultiplikacija kao multiplikacija cjelokupnog bankarskog sustava odnosno na razini svih banaka. Ovo je poglavlje povezano sa kreditnom aktivnošću, jer se kreditna aktivnost radi od banaka na način da banke prikupljaju depozite i ostala nedepozitna sredstva i onda iz tih sredstava odobravaju kredite. A upravo se takav proces naziva multiplikacijom. Nadalje će se reći ponešto o novcu kao sredstvu razmjene, te će biti pojašnjen pojam gospodarske aktivnosti koji uključuje različite sudionike, procese i faktore. Novac je središnji element koji potiče gospodarsku aktivnost, olakšava razmjenu i potrošnju, te doprinosi stvaranju bogatstva i razvoju gospodarstva.

3.1. Makromultiplikacija depozita i kredita

Multiplikacija depozita i kredita je ekonomski fenomen koji se događa kada banke povećavaju svoje depozite i kredite kroz proces poznat kao multiplikacija. Ovaj proces ima ključnu ulogu u stvaranju novca u modernim bankarskim sustavima i utječe na ukupnu količinu novca u gospodarstvu (Kandžija, Živko, 2004: 108).

Kada pojedinac ili tvrtka položi novac u banku, taj novac postaje dio bankovnog depozita. Određeni postotak tih depozita banka mora držati kao rezervu, dok ostatak koristi za odobravanje kredita drugim klijentima. Na taj način novac položen u banci postaje dostupan za kreditiranje drugim pojedincima i tvrtkama (Božina, 2012: 682).

Makromultiplikacija se događa kada se depoziti koriste za davanje zajmova, a zatim se ti zajmovi koriste za plaćanje dobara i usluga. Kada se ta sredstva ponovno polože u banke, one ih mogu koristiti za ponovno odobravanje kredita, stvarajući novi ciklus multiplikacije (Europska centralna banka, 2011).

Na primjer, ako osoba položi 100 USD u banku, a banka ima rezervu od 10% (što znači da mora zadržati 10 USD kao rezervu), banka može iskoristiti preostalih 90 USD za davanje kredita drugim klijentima. Ako ti klijenti zatim koriste te kredite za plaćanje roba i usluga, primatelj tih sredstava može položiti novac u svoju banku. Ta banka zatim može koristiti te nove depozite za davanje novih zajmova, stvarajući još više novca u gospodarstvu.

Taj se proces multiplikacije može nastaviti sve dok banke održavaju određenu razinu pričuva u skladu s propisanim propisima. Kroz ovaj iterativni proces, svaki novčani depozit može se koristiti više puta za stvaranje novca kroz posuđivanje. Kao rezultat toga, ukupna količina novca u gospodarstvu može biti puno veća od početnih depozita (Jakab, Kumhof, 2015: 6-11). Multiplikacija depozita i kredita ima značajan utjecaj na gospodarstvo. Povećanje kreditiranja može potaknuti gospodarski rast i ulaganja. Međutim, ova multiplikacija također može povećati rizik od financijske nestabilnosti, jer veća zaduženost može dovesti do prezaduženosti i nelikvidnosti u slučaju gospodarske krize. Stoga je praćenje i reguliranje procesa multiplikacije ključno za održavanje stabilnosti financijskog sustava i sprječavanje prekomjernog rasta duga. Središnje banke i regulatorna tijela imaju važnu ulogu u nadgledanju ovog procesa i uspostavljanju politika koje podržavaju održivo i stabilno gospodarstvo. Osim utjecaja na količinu novca u gospodarstvu, multiplikiranje depozita i kredita ima i druge učinke. Povećanje kreditiranja može potaknuti gospodarsku aktivnost i rast. Zajmovi se koriste za financiranje investicija, pokretanje novog poslovanja, proširenje postojećeg poslovanja i potporu potrošnje. Povećanje kreditiranja multiplikacijom može imati pozitivan učinak na gospodarstvo. Ulaganja u infrastrukturu, industriju i druge sektore mogu pridonijeti otvaranju radnih mjesta, povećanju proizvodnje i poticanju gospodarskog rasta. Kada se novac ulaže u nove projekte i poslove, to može dovesti do inovacija, razvoja tehnologije i ukupnog poboljšanja produktivnosti (Perišin, Šokman, Lovrinović, 2001: 29).

Također, pozajmljivanje putem procesa multiplikacije može podržati potrošnju. Kada pojedinci i tvrtke dobiju pristup kreditu, mogu potrošiti više na robu i usluge. Povećanje potrošnje može pridonijeti rastu tržišta, podržati prodaju i profitabilnost poslovanja te održati potražnju za radnom snagom. Ipak, treba biti oprezan s pretjeranim posuđivanjem i multiplikacijom. Kada banke ne uspiju ispravno procijeniti kreditni rizik ili postanu pretjerano izložene dugu, to može dovesti do financijske nestabilnosti. Pretjerana zaduženost može uzrokovati nelikvidnost, smanjiti povjerenje u tržište i potencijalno izazvati financijsku krizu. Stoga su regulacija i nadzor multiplikacije depozita i kredita ključni za održavanje stabilnosti financijskog sustava. Središnje banke i regulatorna tijela nadziru aktivnosti banaka, postavljaju odgovarajuće kapitalne zahtjeve, rezerve i druge instrumente za ograničavanje rizika povezanih s kreditiranjem. Također, monetarna politika se koristi za upravljanje količinom novca u

gospodarstvu, održavanje stabilnosti i kontrolu inflacije. Makromultiplikacija depozita i zajmova je proces kojim banke koriste položene depozite za odobravanje zajmova, stvarajući tako novac koji se ponovno koristi za pozajmljivanje. Taj proces utječe na količinu novca u gospodarstvu i može podržati gospodarski rast, ali zahtijeva pažljivu regulaciju kako bi se izbjegli rizici od prezaduženosti i financijske nestabilnosti. Stoga je važno da nadzor središnjih banaka i regulatornih institucija imaju ključnu ulogu u održavanju stabilnosti financijskog sustava i održivog gospodarskog razvoja (Perišin, Šokman, Lovrinović, 2001: 31; Jakab, Kumhof, 2015: 6-11).

3.2. Novac i gospodarska aktivnost

Novac ima ključnu ulogu u ekonomskim aktivnostima i predstavlja jedan od najvažnijih pronalazaka u povijesti čovječanstva. On ima presudnu ulogu u svim aspektima gospodarstva, od financijskog sustava do trgovine i potrošnje. Novac je sredstvo razmjene koje se koristi kao mjerilo vrijednosti u ekonomskim transakcijama. To je općeprihvaćeni instrument za plaćanje roba, usluga i dugova. Novac može biti u obliku novčanica i kovanica, ali sve više se koriste i digitalni oblici plaćanja kao što su kreditne kartice, internetsko bankarstvo i kriptovalute (Benić, 2004: 479).

Gospodarska aktivnost obuhvaća sve ekonomske aktivnosti koje se odvijaju unutar jedne zemlje ili regije. To uključuje proizvodnju dobara i usluga, distribuciju, razmjenu i potrošnju. Gospodarska aktivnost je ključna za stvaranje bogatstva i poboljšanje životnog standarda. Proizvodnja je ključni dio gospodarske aktivnosti. To podrazumijeva pretvaranje sirovina i resursa u konačne proizvode. Proizvodnja može biti primarna (izvlačenje sirovina), sekundarna (proizvodnja dobara) i tercijarna (pružanje usluga). Proizvodnja stvara radna mjesta i stvara vrijednost koja se može raspodijeliti i potrošiti. Distribucija se odnosi na proces prenošenja proizvoda od proizvođača do potrošača. To uključuje cijeli lanac opskrbe, od skladištenja i prijevoza do trgovine i maloprodaje. Distribucija je važna kako bi se osigurala dostupnost proizvoda potrošačima i zadovoljile njihove potrebe i želje (Horvath, 2018: 93).

Razmjena se odnosi na proces kupovine i prodaje roba i usluga. To se može događati na tržištu, putem financijskih institucija ili u međunarodnoj trgovini. Razmjena se temelji na novcu kao sredstvu plaćanja i omogućuje trgovcima ostvarivanje dobiti i potrošačima zadovoljavanje njihovih potreba. Potrošnja je krajnji cilj gospodarske

aktivnosti. Potrošači troše novac kako bi zadovoljili svoje potrebe i želje. Potrošnja pokreće gospodarstvo i potiče daljnju proizvodnju i razmjenu. Kroz potrošnju se stvaraju prihodi za tvrtke i zapošljavanje za radnike. Gospodarska aktivnost nije statičan proces, već dinamički sustav koji je pod utjecajem različitih čimbenika. Ekonomski sustav uključuje različite sudionike kao što su kućanstva, tvrtke, financijske institucije i vlade, koji zajedno stvaraju i raspodjeljuju resurse u gospodarstvu (Minsky, Kaufman, 2008: 143).

Kućanstva imaju ključnu ulogu u gospodarskoj aktivnosti kao potrošači. Potrošnja kućanstava utječe na ukupnu potražnju za proizvodima i uslugama te ima značajan utjecaj na rast i razvoj gospodarstva. Kada kućanstva troše novac, potiče se proizvodnja jer tvrtke povećavaju svoju proizvodnju kako bi zadovoljile potražnju. Tvrtke su drugi važan sudionik u gospodarskoj aktivnosti. One stvaraju dobra i usluge koristeći resurse kao što su radna snaga, sirovine i kapital. Tvrtke se bave proizvodnjom, inovacijama, distribucijom i prodajom proizvoda i usluga. Kroz svoje aktivnosti, tvrtke stvaraju prihode, zapošljavaju radnike i pridonose gospodarskom rastu (Perišin, Šokman, Lovrinović, 2001: 42).

Financijske institucije, poput banaka, pružaju financijske usluge kao što su krediti, štednja i ulaganja. One osiguravaju potreban kapital tvrtkama kako bi financirale svoje aktivnosti i podržavaju razvoj poduzetništva. Također olakšavaju transakcije i prijenos novca između različitih sudionika u gospodarstvu. Vlade imaju važnu ulogu u reguliranju gospodarske aktivnosti putem fiskalne politike, monetarne politike i zakonodavstva. One osiguravaju stabilnost gospodarstva, podržavaju razvoj infrastrukture, pružaju javne usluge i provode socijalne programe. Vlade također imaju odgovornost za održavanje ravnoteže između javnih prihoda i rashoda te upravljanje javnim dugom. Gospodarska aktivnost također je globalno povezana, što znači da međunarodna trgovina omogućuje zemljama razmjenu roba i usluga te se specijaliziraju za proizvodnju onoga u čemu imaju komparativnu prednost. Globalizacija je utjecala na povezivanje gospodarstava diljem svijeta, olakšavajući međunarodnu razmjenu, ulaganja i integraciju tržišta. Uz sve ove aspekte, gospodarska aktivnost je također pod utjecajem ekonomskih politika, tržišnih uvjeta, tehnoloških inovacija, demografskih promjena i drugih faktora. Stalna promjena i prilagodba ključni su elementi gospodarske aktivnosti, jer gospodarstva teže rastu, stabilnosti i prosperitetu (Perišin, Šokman, Lovrinović, 2001: 44).

Gospodarska aktivnost je složen sustav koji uključuje različite sudionike, procese i faktore. Novac je središnji element koji potiče gospodarsku aktivnost, olakšava razmjenu i potrošnju, te pridonosi stvaranju bogatstva i razvoju gospodarstva. Kroz međusobno povezane aktivnosti kućanstava, tvrtki, financijskih institucija i vlada, gospodarska aktivnost stvara rast, zapošljavanje i bolji životni standard za društvo u cjelini.

4. POUZDANJE POTROŠAČA, POSLOVNI OPTIMIZAM I POSLOVNI CIKLUSI

U ovome poglavlju će biti pojašnjeno zašto je važno mjeriti pokazatelje pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma. Kao što će biti i prikazano u nastavku, bitno je znati da mjerenje ovih pokazatelja ima važan utjecaj na uspješnost poduzeća, stabilnost gospodarstva i društveni napredak. Nakon toga pojasniti će se poslovni ciklusi u gospodarstvu koji se sastoje od četiri faze: rasta, vrhunca, pada i dna. U ovome dijelu biti će prikazani različiti načini utjecaja poslovnih ciklusa na sektore gospodarstva.

4.1. Značaj mjerenja pokazatelja pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma

S obzirom da su pokazatelji pouzdanja vrlo važni u praćenju ovoga rada, ponajprije je potrebno znati samu definiciju pouzdanja. U najopćenitijem smislu, pouzdanje se može definirati kao vjerovanje da će se netko ponašati na ispravan, odnosno učinkovit način. Pouzdanje se također može definirati kao osjećaj ili uvjerenje da s nekome ili nečemu može vjerovati.

Mjerenje pokazatelja pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma ima iznimno važnu ulogu u suvremenom poslovnom okruženju. Ovi pokazatelji daju dragocjene uvide u stavove i percepcije potrošača i poslovnih subjekata, što omogućuje bolje razumijevanje tržišta i donošenje informiranih poslovnih odluka (Bukovčak, 2006: 1-4). Pouzdanje potrošača odnosi se na njihovo uvjerenje, uvjerenje i očekivanja u pogledu ekonomske situacije i njihove financijske sigurnosti. Mjerenje ovog pokazatelja omogućuje pristup informacijama o tome kako potrošači percipiraju trenutno stanje gospodarstva, koliko su spremni potrošiti i kako planiraju donositi financijske odluke u budućnosti. Može biti vrlo koristan za trgovce i poslovne vođe koji žele razviti uspješne strategije prodaje i oglašavanja (Nahuis, Jansen, 2004: 89-98).

S druge strane, poslovni optimizam odnosi se na stavove i očekivanja poslovnih subjekata o budućnosti njihovih poduzeća i gospodarstva općenito. Mjerenje poslovnog optimizma omogućuje praćenje raspoloženja i percepcija poslovnih lidera te njihovih namjera ulaganja, širenja poslovanja i zapošljavanja novih zaposlenika. Ovo je ključni pokazatelj za analitičare, investitore i ekonomiste koji žele procijeniti stanje gospodarstva i predvidjeti buduće trendove. Mjerenje ovih pokazatelja moguće je provoditi anketama, istraživanjem i praćenjem relevantnih podataka. Postoje mnoge

organizacije, poput državnih agencija, instituta za istraživanje tržišta i financijskih tvrtki, koje redovito objavljuju rezultate takvih mjerenja. Ovi podaci daju važne smjernice za izradu politika, strategija i planova za različite sektore gospodarstva (Hrvatska narodna banka, 2020).

Važnost mjerenja pokazatelja pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma ogleda se u nekoliko ključnih aspekata. Prvo, ovi pokazatelji omogućuju predviđanje ponašanja potrošača i poslovnih subjekata, što je ključno za planiranje prodaje, marketing i upravljanje zalihama. Drugo, pružaju uvid u trenutno stanje gospodarstva i potencijalne prijetnje ili prilike koje se mogu pojaviti. Treće, mjerenje ovih pokazatelja pomaže u praćenju učinaka politika, marketinških kampanja i drugih intervencija kako bi se procijenila njihova učinkovitost i potreba za prilagodbom. Također, mjerenje pokazatelja pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma pruža mogućnost usporedbe s prethodnim razdobljima i trendovima. Analizom promjena ovih pokazatelja tijekom vremena moguće je identificirati obrasce i prepoznati ključne čimbenike koji utječu na promjene u stavovima i ponašanju potrošača i poslovnih subjekata. Na temelju ovih saznanja, tvrtke mogu prilagoditi svoje strategije i aktivnosti kako bi bolje odgovorile na potrebe tržišta i ostvarile konkurentsku prednost. Mjerenje pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma također može pomoći u prepoznavanju slabosti i izazova s kojima se poduzeća suočavaju. Ako postoje negativni trendovi ili pad pouzdanja potrošača ili poslovnog optimizma, to može ukazivati na probleme unutar tvrtke ili gospodarstva općenito. Prepoznavanje ovih slabosti omogućuje poduzećima da poduzmu korektivne mjere i poboljšaju svoje poslovanje kako bi vratili povjerenje i optimizam (Nannicini, 2016: 143).

Osim toga, mjerni pokazatelji pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma daju korisne informacije za planiranje dugoročnih strategija i ulaganja. Na temelju tih podataka tvrtke mogu procijeniti rizike i prilike na tržištu te donijeti informirane odluke o širenju poslovanja, ulaganju u nove proizvode ili usluge te prilagodbi marketinških aktivnosti. Mjerenje ovih pokazatelja može imati širi društveni učinak. Pouzdanje potrošača i poslovni optimizam mogu biti pokazatelji općeg blagostanja i stabilnosti gospodarstva. Visoko pouzdanje potrošača potiče potrošnju, potiče gospodarski rast i stvara povoljno poslovno okruženje. S druge strane, optimizam poslovnih subjekata može potaknuti investicije, inovacije i otvaranje novih radnih mjesta. Mjerenje pokazatelja pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma daje vrijedne informacije za donošenje poslovnih

odluke, planiranje strategija i praćenje promjena na tržištu. Ovi pokazatelji omogućuju bolje razumijevanje stavova, percepcija i ponašanja potrošača i poslovnih subjekata te prepoznavanje prilika i izazova. Mjerenje ovih pokazatelja ima važan utjecaj na uspješnost poduzeća, stabilnost gospodarstva i društveni napredak. Stoga je pravilno praćenje i tumačenje ovih pokazatelja ključno za uspješnost i održivost poslovanja u suvremenom poslovnom okruženju (Eurostat, 2023).

4.2. Poslovni ciklusi u gospodarstvu

Ekonomski ciklusi u poslovanju predstavljaju periodične promjene u gospodarskoj aktivnosti koje se događaju između faza gospodarskog rasta i recesije. Ti su ciklusi sastavni i neizbježni dio ekonomskog sustava i proučavaju se u području koje se naziva ekonomska cikličnost (Benić, 2016: 371-384). Općenito, poslovni ciklusi se sastoje od četiri faze: rasta, vrhunca, pada i dna. U fazi rasta, rasta gospodarske aktivnosti, cvjeta industrija, povećava se proizvodnja i povećava se broj zaposlenih. To je razdoblje u kojem se gospodarstvo oporavlja od prethodne recesije i dostiže visoku razinu aktivnosti (Makrohub, 2022).

Nakon faze rasta dolazi vrhunac poslovnog ciklusa. To je razdoblje najveće gospodarske aktivnosti. Stopa rasta usporava, a gospodarstvo doseže svoju najvišu točku prije nego što krene u pad. Recesija je faza u kojoj se gospodarstvo usporava. Gospodarska aktivnost počinje opadati, proizvodnja se smanjuje kao što se smanjuje i broj zaposlenih. To je razdoblje u kojem gospodarstvo prelazi iz faze rasta u recesiju. Pad može biti kratkotrajan i blag ili dugotrajan i jak, ovisno o konkretnim uvjetima i uzrocima koji su doveli do pada gospodarske aktivnosti (Hrvatska narodna banka, 2023). Nakon pada dolazi donja faza poslovnog ciklusa. To je razdoblje najniže gospodarske aktivnosti. Gospodarstvo doseže najnižu točku prije nego što se vrati u fazu rasta. Tijekom ove faze dolazi do oporavka gospodarstva, povećanja potrošnje i ulaganja te otvaranja novih radnih mjesta (Benić, 2002: 15).

Poslovni ciklusi rezultat su složenih interakcija između brojnih čimbenika, uključujući monetarnu politiku, fiskalnu politiku, potražnju potrošača, međunarodnu trgovinu, tehnološke promjene i poslovno povjerenje. Uzroci ciklusa mogu biti različiti, poput promjena u potražnji, monetarnih šokova, političke nestabilnosti ili financijskih kriza.

Praćenje poslovnih ciklusa ima važnu ulogu u ekonomskoj analizi i politici. Vlade, središnje banke i poslovne organizacije koriste se informacijama o fazama poslovnih

ciklusa za predviđanje i upravljanje gospodarskim kretanjima. Na primjer, tijekom faze rasta politika može biti usmjerena na sprječavanje prekomjernog gospodarskog rasta, dok se tijekom recesije mogu poduzeti mjere za poticanje rasta i oporavka (Bianić, Deskar-Škrbić, 2018).

Poslovni ciklusi u gospodarstvu često imaju određena obilježja u pogledu trajanja, intenziteta i periodičnosti. Na primjer, ciklusi mogu biti relativno kratki, koji traju nekoliko godina, ili dugotrajni, koji traju desetljećima. Intenzitet ciklusa može varirati od blagih fluktuacija do duboke recesije. Periodičnost ciklusa može biti pravilna, s relativno konzistentnim intervalima između faza, ili nepravilna, s neredovitim i nepredvidivim razdobljima ekonomskih oscilacija (Benić, 2002: 64-65). Poslovni ciklusi mogu na različite načine utjecati na različite sektore gospodarstva. Na primjer, sektor građevinarstva i nekretnina često je pod jakim utjecajem poslovnih ciklusa, s rastom tijekom procvata i padovima tijekom pada. S druge strane, sektori kao što su zdravstvo i obrazovanje imaju tendenciju da budu manje osjetljivi na cikluse, jer su njihove usluge potrebne bez obzira na ekonomske fluktuacije (Makrohub, 2022).

Utjecaj poslovnih ciklusa osjeća se i u financijskom sektoru. U fazi rasta povoljni uvjeti poslovanja potiču rast kredita i investicija, a financijske institucije ostvaruju veće prihode. Međutim, tijekom pada, smanjenje gospodarske aktivnosti može dovesti do povećanja neplaćanja kredita, financijskih problema i općenito veće volatilnosti na financijskim tržištima. Utjecaj poslovnih ciklusa osjeća se i na tržištu rada. Tijekom faze rasta, rast gospodarstva obično rezultira povećanjem zaposlenosti i smanjenjem stope nezaposlenosti. Međutim, tijekom krize, otpuštanja postaju češća i stopa nezaposlenosti raste. To može imati negativan učinak na prihode i životni standard radnika. Kako bi ublažile negativne učinke poslovnih ciklusa, vlasti često provode različite ekonomske politike. Tijekom faze rasta politika može biti usmjerena na održavanje stabilnosti i sprječavanje pretjeranog rasta. To se može postići provođenjem restriktivne monetarne politike, povećanjem kamatnih stopa ili smanjenjem javnih rashoda. S druge strane, tijekom recesije politika može biti usmjerena na poticanje rasta i oporavka, što uključuje stimulativnu monetarnu i fiskalnu politiku (Benić, 2002: 30).

Poslovni ciklusi složeni su fenomeni koji su rezultat brojnih interakcija i čimbenika. Razumijevanje njihove prirode važno je za analizu gospodarskog razvoja, predviđanje

budućih trendova i donošenje informiranih političkih odluka. Praćenje pokazatelja gospodarske aktivnosti, poput BDP-a, stope inflacije, stope nezaposlenosti i potrošnje stanovništva, ključno je za prepoznavanje faza poslovnih ciklusa i pravovremeno djelovanje (Makrohub, 2022).

Zaključno, poslovni ciklusi u gospodarstvu su periodične fluktuacije u ekonomskoj aktivnosti koje se javljaju između faza ekonomskog rasta i recesije. Oni se sastoje od četiri faze: ekspanzija, vrhunac, recesija i dno. Poslovni ciklusi su rezultat složenih interakcija između različitih čimbenika i utječu na različite sektore gospodarstva, financijski sektor i tržište rada. Praćenje i razumijevanje poslovnih ciklusa ključno je za predviđanje ekonomskih trendova i donošenje političkih odluka.

5. POVEZANOST INDEKSA POUZDANJA I KREDITNE AKTIVNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ovo poglavlje je ujedno i najbitniji dio ovoga rada. Na samom početku prikazan je opis varijabli koje će se analizirati, te na poslijetku i grafički prikazati. Na prvom grafikonu prikazati će se krediti drugih monetarnih financijskih institucija, dok će na drugom grafikonu biti prikazani pokazatelji potrošačkog i poslovnog optimizma odnosno indeksi pouzdanja. Nakon toga slijedi treći grafikon gdje je prikazano spajanje prethodna dva grafikona zbog analize tih varijabli, kako bi došli do zaključka. Zatim kreće opis korištene metodologije, odnosno prikazuje se Pearsonov koeficijent korelacije kao statistička mjera koja opisuje koliko snažno dvije varijable variraju zajedno. Nakon toga, kreće analiza i interpretacija rezultata analize, gdje je provedena korelacijska analiza. Dovode se indeksi pouzdanja u vezu sa kretanjem kredita. A cilj korelacijske analize je utvrditi između kojih to varijabli u odnosu na kredite postoji najveća povezanost.

5.1. Opis i prikaz korištenih varijabli

Indeks pouzdanja u ekonomskom smislu odražava percepciju, osjećaj potrošača i poslovnog sektora o trenutnom stanju gospodarstva i njegovim budućim perspektivama. U Republici Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama, ovaj indeks se formira na temelju rezultata anketa koje se provode među domaćinstvima i poduzećima. Pritom se ispitanicima postavljaju pitanja koja se odnose na njihove procjene trenutne gospodarske situacije, kao i očekivanja za naredno razdoblje. Na temelju ovih odgovora formira se indeks koji može ukazivati na rastući optimizam ili pesimizam u društvu. Dakle, kada se govori o indeksu pouzdanja, radi se o složenoj mjeri koja kombinira različite aspekte percepcije gospodarske situacije (Hrvatska narodna banka, 2006).

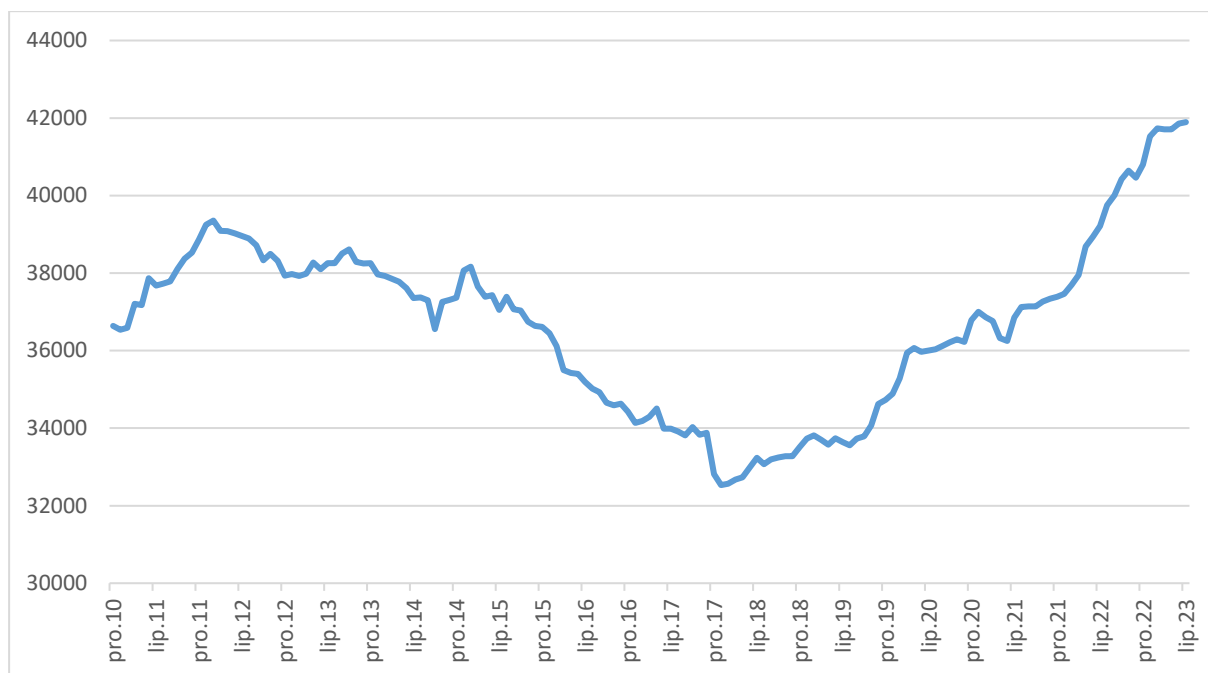
S druge strane, kreditna aktivnost predstavlja jedan od ključnih pokazatelja likvidnosti i financijske dinamike unutar ekonomije. Ova varijabla obuhvaća ukupnu vrijednost novih kredita koji su odobreni tijekom određenog vremenskog razdoblja, kao i ukupan volumen vraćenih kredita. U Hrvatskoj, kreditna aktivnost ovisi o različitim faktorima, uključujući ekonomske politike, kamatne stope koje određuje središnja banka, kao i globalne ekonomske trendove koji mogu utjecati na spremnost banaka da odobre kredite. Također, kreditna aktivnost može odražavati i opću razinu povjerenja u

ekonomiji. Primjerice, u situacijama kada su i potrošači i poduzeća optimistični u vezi s budućim ekonomskim izgledima, veća je vjerojatnost da će se poduzeti rizik i uzeti kredit (Hrvatska narodna banka, 2023). Uzimajući u obzir ove dvije varijable, može se razumjeti kako se osjećaji i percepcije prema ekonomiji provode u stvarne financijske aktivnosti i odluke. Indeks pouzdanja i kreditna aktivnost zajedno pružaju sveobuhvatan uvid u to kako se sentiment potrošača i poslovnog sektora prenosi na stvarne ekonomske akcije unutar gospodarstva Republike Hrvatske. Indeks pouzdanja i kreditna aktivnost nisu samo suhoparne brojčane vrijednosti, već su živopisni pokazatelji pulsiranja ekonomije jednog naroda. Dok se indeks pouzdanja može promatrati kao termometar gospodarskog sentimenta, kreditna aktivnost funkcionira poput barometra financijskih aktivnosti.

Proučavajući indeks pouzdanja, može se zaključiti da njegova dinamika nije samo refleksija trenutnog ekonomskog ozračja, već i predviđanje budućih trendova. Ako građani i poduzetnici vjeruju da će budućnost donijeti gospodarski rast, bolje poslovne prilike ili jačanje potrošačke moći, taj će optimizam biti ogledan kroz rastuće vrijednosti indeksa. S druge strane, ako su zabrinuti zbog potencijalnih ekonomskih nedaća, poput recesije ili inflacije, njihov pesimizam će se manifestirati kroz pad indeksa (Hrvatska narodna banka, 2023.). Kreditna aktivnost, s druge strane, pruža direktan uvid u financijsko ponašanje i odlučivanje građana i poduzeća. Kada banke imaju povjerenja u ekonomsku situaciju i klijente, liberalnije odobravaju kredite. Suprotno tome, u neizvjesnim vremenima mogu postati konzervativnije, postavljajući strože kriterije za odobravanje kredita. Povećana kreditna aktivnost može ukazivati na to da poduzeća ulažu u ekspanziju, dok građani mogu ulagati u nekretnine, obrazovanje ili druge dugoročne projekte. Smanjena kreditna aktivnost, međutim, može signalizirati oprez ili čak strah od budućih gospodarskih prilika (Mishkin, Eakins, 2015: 165-174). Zajedno, ove dvije varijable oslikavaju složenu igru percepcija, očekivanja i stvarnih ekonomskih aktivnosti. Dok indeks pouzdanja može biti promjenjiv i subjektivan, kreditna aktivnost je konkretan pokazatelj financijskog stanja naroda. Njihova međusobna interakcija i dinamika pomažu ekonomistima, istraživačima i donositeljima odluka da razumiju i predvide buduće gospodarske trendove u Republici Hrvatskoj.

U nastavku slijedi prikaz kredita drugih monetarnih financijskih institucija (DMFI) koje uključuju kreditne institucije (banke, štedne banke i stambene štedionice) i novčane fondove.

Grafikon 1. Krediti drugih monetarnih financijskih institucija (stanja na kraju razdoblja, transakcije tijekom razdoblja, u milijunima eura, desezonirano¹)

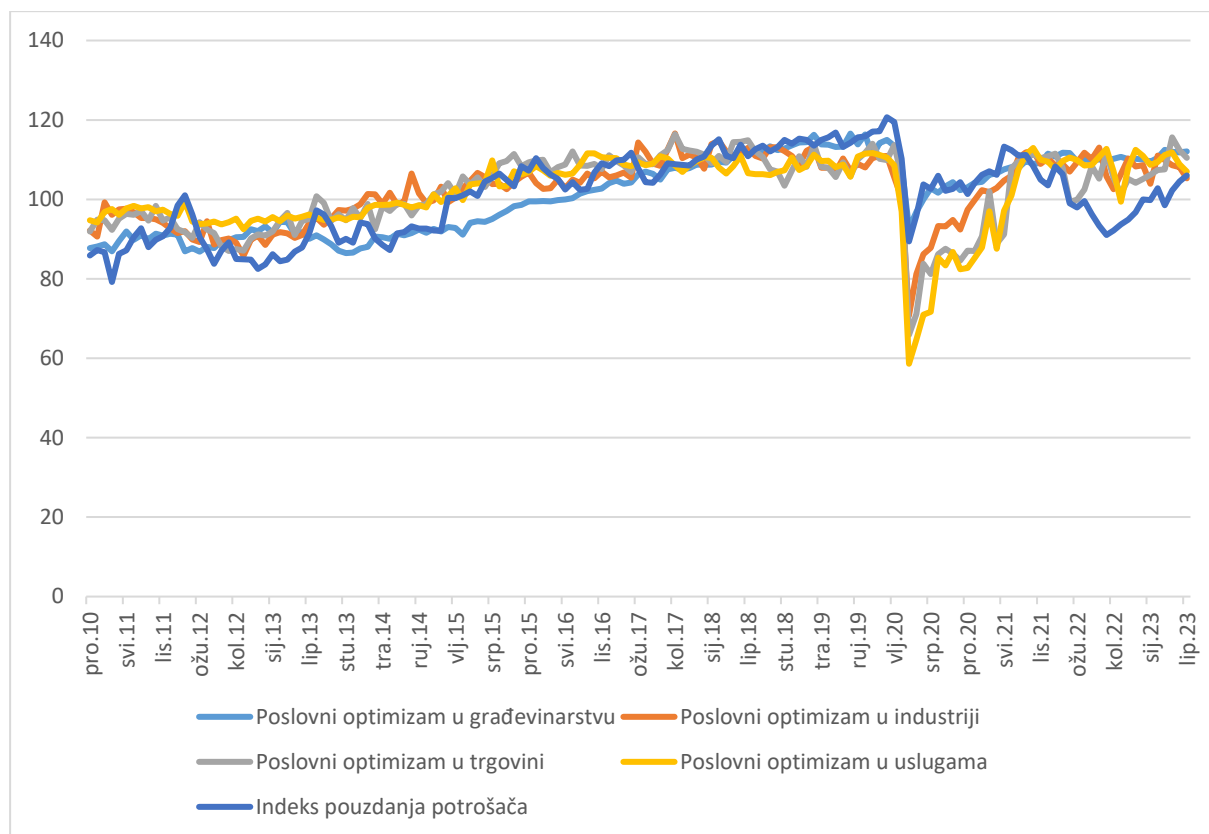
Izvor grafikona: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke

Iz grafikona možemo vidjeti da su krediti od početka razdoblja pa do sredine 2011. godine rasli, a ponovni rast uslijedio je od 2018. godine nadalje.

U nastavku slijedi prikaz indeksa pouzdanja, odnosno pokazatelja poslovnog i potrošačkog optimizma, u razdoblju od prosinca 2010. godine do lipnja 2023. godine.

¹ Desezoniranje predstavlja uklanjanje utjecaja sezone pružajući čišći uvid u stvarne trendove i kretanja kreditne aktivnosti. Naime, Hrvatska je sezonsko gospodarstvo te je desezoniranje podataka poželjno prilikom ovakvih analiza.

Grafikon 2. Pokazatelji potrošačkog i poslovnog optimizma (standardizirane, desezonirane vrijednosti, pomični prosjek = 100)

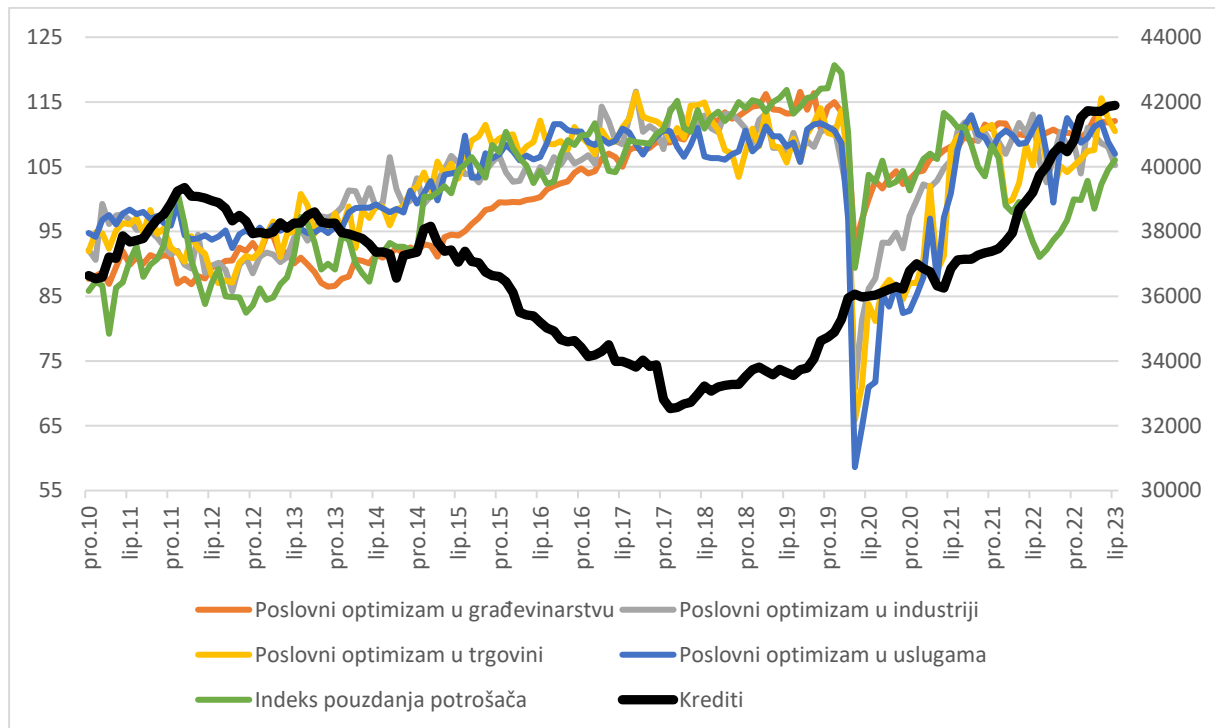

Izvor grafikona: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke

Prikazani indeksi pouzdanja bilježe trend rasta do početka 2020.godine, nakon čega je uslijedio snažan pad uslijed početka pandemije Covid-19. Po okončanju krize indeksi ponovno rastu. Kao što je navedeno, rast ovih indeksa podrazumijeva rast optimizma što znači da su ljudi u budućnosti skloni više trošiti, a poduzetnici više investirati.

U nastavku slijedi prikaz kredita drugih monetarnih financijskih institucija te pokazatelji potrošačkog i poslovnog optimizma.

Grafikon 3. Pokazatelji potrošačkog i poslovnog optimizma (lijevo, standardizirane, desezonirane vrijednosti, pomični prosjek = 100) i krediti drugih monetarnih financijskih institucija (desno, stanja na kraju razdoblja, transakcije tijekom razdoblja, u milijunima eura, desezonirano)

Izvor grafikona: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke

Iz grafikona je moguće zaključiti da ne postoji snažna povezanost u kretanju prikazanih varijabli. Primjerice do 2018. godine krediti padaju dok se istovremeno bilježi rast optimizma. Međutim, nakon 2018. godine moguće je primijetiti sličnija kretanja, odnosno rast kredita i optimizma.

5.2. Opis korištene metodologije

Kada se istražuje odnos između dvije varijable, važno je razumjeti prirodu i snagu te povezanosti. U ekonomskoj analizi, gdje se često suočavamo s obiljem podataka i informacija, Pearsonov koeficijent korelacije postao je standardni alat za mjerenje linearnog odnosa između dvije kontinuirane varijable (Lamot, 2021: 3).

Pearsonov koeficijent korelacije, često jednostavno nazivan Pearsonovim "r", zapravo je statistička mjera koja opisuje koliko snažno dvije varijable variraju zajedno. Kad zamislimo podatke prikazane na grafikonu s x i y osima, Pearsonov "r" daje nam osjećaj koliko ta dva skupa podataka imaju tendenciju pratiti isti oblik - bilo da oba rastu zajedno (pozitivna korelacija) ili jedan raste dok drugi pada (negativna korelacija). Matematički, Pearsonov koeficijent korelacije izračunava se na temelju kovarijancije dviju varijabli podijeljene s proizvodom njihovih standardnih devijacija. Ovaj pristup osigurava da je rezultirajući koeficijent uvijek između -1 i 1, što čini interpretaciju prilično jasnom. Vrijednost blizu 1 sugerira snažnu pozitivnu korelaciju, dok vrijednost blizu -1 ukazuje na snažnu negativnu korelaciju. Ako je Pearsonov "r" blizu 0, to sugerira da između dvije varijable nema značajnog linearnog odnosa (Ekonomska baza, 2022).

U kontekstu ovog istraživanja, primjena Pearsonovog koeficijenta korelacije omogućava nam da kvantificiramo odnos između indeksa pouzdanja i kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Potpuno pozitivna (1) korelacijska veza ukazuje na njihovu proporcionalnost u kretanju, odnosno da rast jedne varijable uzrokuje rast druge, i obrnuto. S druge strane, potpuno negativna (-1) korelacijska veza ukazuje na obrnutu proporcionalnost, odnosno da rast jedne varijable uzrokuje pad druge, i obrnuto. U konačnici, apsolutna vrijednost koeficijenta ukazuje na jačinu povezanosti između varijabli, odnosno što je bliže „0“ povezanost je slabija, a što je bliže „1“ povezanost je jača.

Međutim, valja napomenuti da, iako Pearsonov "r" može biti iznimno koristan za identifikaciju i kvantifikaciju linearnih odnosa, sama korelacija ne implicira uzročnost. Drugim riječima, čak i ako otkrijemo snažnu korelaciju između indeksa pouzdanja i kreditne aktivnosti, to ne znači nužno da jedna varijabla uzrokuje promjene u drugoj. Moguće je da neka treća varijabla ili kombinacija faktora utječe na oba pokazatelja.

Upravo zbog toga je važno pristupiti rezultatima s pažnjom i kritičkim razmišljanjem, razmatrajući sve moguće scenarije i interpretacije (Ekonomska baza, 2022).

Dok Pearsonov koeficijent korelacije nudi intuitivan i matematički precizan pristup za ocjenu linearnog odnosa između dvije varijable, važno je razumjeti njegove pretpostavke i ograničenja kako bismo osigurali valjanu interpretaciju rezultata. Jedna od ključnih pretpostavki Pearsonove korelacije je da su varijable kontinuirane i barem približno normalno distribuirane. Ovo je važno jer, ako jedna ili obje varijable imaju značajne iskrivljenosti ili prisustvo ekstremnih vrijednosti, može doći do distorzije rezultata. U praksi, prije kalkulacije Pearsonove korelacije, često je preporučljivo provjeriti osnove statistike, kao što su histogrami ili Q-Q grafikoni, kako bi se osiguralo da su podaci prikladni za ovu vrstu analize. Druga važna pretpostavka je da postoji linearni odnos između dvije varijable. Ako je odnos između varijabli zakrivljen ili eksponencijalan, Pearsonov "r" možda neće u potpunosti uhvatiti tu povezanost, čak i ako je odnos između varijabli snažan. U takvim situacijama, možda će biti korisno razmotriti druge metode korelacijske analize, kao što je Spearmanova korelacija (Lamot, 2021: 8-11).

Za provedbu Pearsonove korelacije potrebno je koristiti odgovarajući statistički softver koji pruža ne samo koeficijent korelacije, već i pripadajuće statističke testove (poput p-vrijednosti) koji ocjenjuju da li je korelacija statistički značajna. Statistička značajnost je ključna jer nam omogućuje da razlikujemo stvarne odnose između varijabli od onih koji bi se mogli pojaviti slučajno zbog uzorkovanja ili drugih faktora. U našem slučaju, s obzirom na ekonomske varijable kao što su indeks pouzdanja i kreditna aktivnost, može postojati mnogo dodatnih faktora koji utječu na njihov odnos. Dok Pearsonov "r" može pružiti osnovnu sliku o njihovoj povezanosti, dublja analiza, poput regresije, možda će biti potrebna kako bi se uzeli u obzir kontrolni faktori i dodatne varijable (Cottrell, Lucchetti, 2020: 102; Krpan, 2013).

Zaključno, Pearsonov koeficijent korelacije je snažan alat za ocjenu linearnog odnosa između dvije kontinuirane varijable, ali mora se koristiti s razumijevanjem njegovih pretpostavki i ograničenja. Za detaljnu i sveobuhvatnu analizu, on se često koristi u kombinaciji s drugim statističkim metodama.

5.3. Analiza i interpretacija rezultata analize

U okviru istraživanja analizirali smo podatke preuzete s internet stranice Hrvatske narodne banke (HNB) kako bismo razumjeli povezanost između kretanja kredita i ekonomskog optimizma, bilo potrošača ili poduzetnika. Preuzeti podaci iz Excela uneseni su u program „Gretl“ putem kojeg su podaci logaritmirani, a po potrebi i prethodno desezonirani (Cottrell, Lucchetti, 2020). Ovdje se radi o korelacijskoj analizi, a smisao te analize je izvući podatke koji se moraju prikazati kroz tu analizu. Kada je riječ o indeksima optimizma i pouzdanja, važno je znati da ih ima više i da se dijele prema sektorima, a upravo ti indeksi će biti bitni za korelacijsku analizu koja slijedi. Ti se indeksi dovode u vezu sa kretanjem kredita. Dakle, cilj ove analize je utvrditi povezanost između odabranih indeksa pouzdanja i optimizma te kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj, odnosno utvrditi jačinu, smjer i značaj navedene povezanosti. U nastavku su prikazani rezultati i njihova interpretacija. Najprije slijedi rezultat korelacije između kredita i poslovnog optimizma u građevinarstvu.

Varijable	Koeficijent	p-vrijednost
Kredit i poslovni optimizam u građevinarstvu	-0,43164270	0,0000

Koeficijent korelacije iznosi -0,43. Korelacija je negativna, relativno slaba i značajna te upućuje na to da između kredita i poslovnog optimizma u građevinarstvu postoji veza. Dakle, kada krediti rastu indeks poslovnog optimizma u građevinarstvu pada, i obrnuto.

U nastavku slijedi rezultat korelacije između kredita i poslovnog optimizma u industriji.

Varijable	Koeficijent	p-vrijednost
Kredit i poslovni optimizam u industriji	-0,40343881	0,0000

Koeficijent korelacije iznosi -0,40. Korelacija je negativna, relativno slaba i značajna te upućuje na to da između kredita i poslovnog optimizma u industriji postoji veza. Dakle, kada krediti rastu indeks poslovnog optimizma u industriji pada, i obrnuto.

U nastavku slijedi rezultat korelacije između kredita i poslovnog optimizma u trgovini.

Varijable	Koeficijent	p-vrijednost
Kredit i poslovni optimizam u trgovini	-0,34483332	0,0000

Koeficijent korelacije iznosi -0,34. Korelacija je negativna, relativno slaba i značajna te upućuje na to da između kredita i poslovnog optimizma u trgovini postoji veza. Dakle, kada krediti rastu indeks poslovnog optimizma u trgovini pada, i obrnuto.

U nastavku slijedi rezultat korelacije između kredita i poslovnog optimizma u uslugama.

<i>Varijable</i>	<i>Koeficijent</i>	<i>p-vrijednost</i>
Kredit i poslovni optimizam u uslugama	-0,20433572	0,0118

Koeficijent korelacije iznosi -0,20. Korelacija je negativna, relativno slaba i značajna te upućuje na to da između kredita i poslovnog optimizma u uslugama postoji veza. Dakle, kada krediti rastu indeks poslovnog optimizma u uslugama pada, i obrnuto.

U nastavku slijedi rezultat korelacije između kredita i pouzdanja potrošača.

<i>Varijable</i>	<i>Koeficijent</i>	<i>p-vrijednost</i>
Kredit i poslovni optimizam i indeks pouzdanja potrošača	-0,65122473	0,0000

Koeficijent korelacije iznosi -0,65. Korelacija je negativna, srednje je jaka i značajna te upućuje na to da između kredita i pouzdanja potrošača postoji veza. Dakle, kada krediti rastu indeks pouzdanja potrošača pada, i obrnuto.

U konačnici možemo zaključiti da je da je najsnažnija veza između kredita i indeksa pouzdanja potrošača jer on iznosi -0,65 što znači da je njihova veza najjača u odnosu na ostale, a najmanja i najslabija veza je između kredita i poslovnog optimizma u uslugama gdje iznosi -0,20. Nadalje, svi su korelacijski koeficijenti statistički značajni, što upućuje na postojanje korelacije između svih varijabli. Također, svi koeficijenti su negativni što se na stanovit način moglo zaključiti i iz prethodno prikazanih grafikona.

6.ZAKLJUČAK

U završnom radu provedena je korelacijska analiza indeksa optimizma i pouzdanja potrošača te kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Cilj ovog rada bio je utvrditi odnos između indeksa pouzdanja i kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Nakon proučavanja veze između indeksa optimizma i pouzdanja potrošača te kreditne aktivnosti u Republici Hrvatskoj, možemo zaključiti da indeksi optimizma i pouzdanja potrošača, koji odražavaju percepciju ekonomske stabilnosti i perspektive među poduzetnicima, potrošačima i investitorima, imaju utjecaj na kreditnu aktivnost koja je temeljna za gospodarski rast i razvoj. Tijekom pisanja rada je ustanovljeno da promjene u indeksima optimizma i pouzdanja često prethode promjenama u kreditnoj aktivnosti. Kada je povjerenje u ekonomiju visoko, banke su sklonije odobravati kredite, dok su poduzeća i pojedinci skloniji poduzeti kreditne obveze. Nadalje, pad u indeksima optimizma i pouzdanja može signalizirati oprez u kreditiranju, što može imati značajne reperkusije na investicijske aktivnosti i potrošnju. Visoko pouzdanje potrošača potiče potrošnju, potiče gospodarski rast i stvara povoljno poslovno okruženje. Nadalje, optimizam poslovnih subjekata može potaknuti investicije, inovacije i otvaranje novih radnih mjesta. Također, praćenje poslovnih ciklusa ima važnu ulogu u ekonomskoj analizi i politici. Vlade, središnje banke i poslovne organizacije koriste se informacijama o fazama poslovnih ciklusa za predviđanje i upravljanje gospodarskim kretanjima. Hrvatska je sezonsko gospodarstvo i uobičajeno kada se rade analize kao što je korelacijska u ovome slučaju, tada se uklanja utjecaj sezone. Upravo taj postupak pruža čišći uvid u stvarne trendove i kretanja kreditne aktivnosti. U konačnici, prilikom analize došli smo do zaključka da je najснаžnija veza u odnosu na ostale utvrđena između kredita i indeksa pouzdanja potrošača, dok je najslabija veza utvrđena između kredita i poslovnog optimizma u uslugama. S obzirom da su kretanja varijabli bila suprotna, moglo se očekivati kako će svi koeficijenti biti negativni. Kod indeksa pouzdanja potrošača, potrošači općenito imaju pozitivan stav o gospodarstvu kada je indeks visok, što rezultira povećanom potrošnjom. Suprotno tome, nizak indeks može ukazivati na pesimizam potrošača, što može dovesti do smanjene potrošnje. Ostali ekonomski čimbenici, kao što su kamatne stope, inflacija i globalni gospodarski uvjeti, također mogu utjecati na kreditnu aktivnost, neovisno o optimizmu potrošača. Upravo zbog toga može proći neko vrijeme prije nego li se potrošači odluče uzeti kredit. Osim toga, rad naglašava važnost kontinuiranog praćenja

i prilagodbe, budući da se globalno ekonomsko okruženje neprestano mijenja, a s njim i izazovi i prilike s kojima se suočava Republika Hrvatska.

LITERATURA

KNJIGE

- 1) BENIĆ, Đ. (2004.) *Osnove ekonomije*. Zagreb: Školska knjiga.
- 2) BENIĆ, Đ. (2002.) *Poslovni ciklusi*. 11(1) *Ekonomski misao i praksa*.
- 3) BOŽINA, L. (2004.) *Novčana ekonomija, novac i bankarstvo*. Pula: Fakultet ekonomije i turizma.
- 4) HORVATH, R. (2018.) *Financial market fragmentation and monetary transmission in the euro area: what do we know?* *Journal of Economic Policy Reform*.
- 5) KANDŽIJA, V. i ŽIVKO, I. (2004.) *Poslovna politika banaka*. Sveučilište u Mostaru i Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru.
- 6) MINSKY, H.P. i KAUFMAN, H. (2008.) *Stabilizing an unstable economy*. (1) New York: McGraw-Hill.
- 7) MISHKIN, F. S. i EAKINS, S. G. (2005.) *Financijska tržišta + institucije*. Zagreb: Mate.
- 8) NANNICINI, T., (2016.) *Econometrics of Credit Risk*. Palgrave Macmillan.
- 9) NIKOLIĆ, N. i PEČARIĆ, M. (2012.) *Uvod u financije*. Split: Sveučilište u Splitu.
- 10) PERIŠIN, I., ŠOKMAN, A. i LOVRINOVIĆ, I. (2001.) *Monetarna politika*. Pula: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković".
- 11) ROSE, P.S. i HUDGINS, S.C. (2015.) *Upravljanje bankama i financijske usluge*. 8th Ed. Zagreb: Mate.
- 12) SAUNDERS, A. i CORNETT, M. M. (2006.) *Financijska tržišta i institucije*. Zagreb: Masmedia.
- 13) VIDAKOVIĆ, N. i GREGUREK, M. (2018.) *Bankarsko poslovanje*. 3(1) Zagreb: RRiF plus.

ELEKTRONSKI ČLANCI

- 1) BUKOVČAK, M. (2006.) [Anketa pouzdanja potrošača u Hrvatskoj](https://www.hnb.hr/web/guest/pretraga?q=anketa+pouzdanja+potro%C5%A1a%C4%8Da). *Publikacija, istraživanje*. [online] str. 1-4 Dostupno na: <https://www.hnb.hr/web/guest/pretraga?q=anketa+pouzdanja+potro%C5%A1a%C4%8Da>. [Pristupljeno dana : 18. kolovoza 2023.]
- 2) COLE, R. et al . (2023.) Principles for the Management of Credit Risk. *Publication*. [online] str. 4-8 Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/>. [Pristupljeno: 07. kolovoza 2023.]
- 3) COTTRELL, A. i LUCCHETTI, R. (2020.) Gretl User's Guide. Dostupno na: <https://gretl.sourceforge.net/gretl-help/gretl-guide.pdf>. [Pristupljeno 20. rujna 2023.]
- 4) LAMOT, L. (2021.) Mjere zavisnosti- svojstva i zamke. *Završni rad*. [Online] str. 3, 8-11. Dostupno na: <https://repozitorij.mathos.hr/islandora/object/mathos:538>. [Pristupljeno 20. srpnja 2023.]
- 5) NAHUIS, N.J. i JANSEN, W.J. (2004.) Which survey indicators are useful for monitoring consumption? Evidence from European countries. *Journal of Forecasting*. [Online] 32 (3) str. 89–98. Dostupno na: <https://econpapers.repec.org/RePEc:jof:jforec:v:23:y:2004:i:2:p:89-98>. [Pristupljeno 19. srpnja 2023.]
- 6) VIDOVIĆ, J. (2019.) Platni promet. *Skripta*. [Online] str. 28 Dostupno na: https://www.oss.unist.hr/sites/default/files/file_attach/Platni%20promet%20-%20Jelena%20Vidovi%C4%87.pdf. [Pristupljeno 5. kolovoza 2023.]

INTERNETSKI IZVORI

- 1) BIANIĆ, I. i DESKAR-ŠKRBIĆ, M. (2018.) Ekonomski lab, B2B br.13. *Teorije poslovnih ciklusa*. [online] Dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/b2b-br-13-teorije-poslovnih-ciklusa/>. [Pristupljeno: 08. kolovoza 2023.]
- 2) EKONOMSKA BAZA (2022.) Što je korelacija. [online] Dostupno na: <https://ekonomskabaza.hr/statistika/sto-je-korelacija/>. [Pristupljeno: 10. kolovoza 2023.]
- 3) EUROPSKA CENTRALNA BANKA (2023.) Redovni izvještaji o ekonomskom razvoju EU-a. *Istraživanje i publikacije*. [online] Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>. [Pristupljeno: 05. kolovoza 2023.]
- 4) EUROPSKA CENTRALNA BANKA (2023.) Makroekonomske projekcije. *Istraživanje i publikacije*. [online] Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202212_eurosystemstaff~6c1855c75b.hr.html#toc9. [Pristupljeno: 06. kolovoza 2023.]
- 5) EUROPSKA CENTRALNA BANKA (2011.) The supply of money - bank behaviour and the implications for monetary analysis. [online] str. 63-72. Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/art1_mb201110en_pp63-79en.pdf. [Pristupljeno: 08. kolovoza 2023.]
- 6) FINANCE AND BANKS, A DYNAMIC AND FAST-PACED WORLD OF MONEY (2021.) Active banking operations. [online] Dostupno na: <https://finance-banks.com/active-banking-operations/>. [Pristupljeno: 12. kolovoza 2023.]
- 7) HRVATSKA NARODNA BANKA (2023.) Bilten 262 - Sezonski prilagođene i dodatne vremenske serije. *Statistička publikacija*. [online] Dostupno na: <https://www.hnb.hr/web/guest/pretraga?q=SEZONSKI+PRILAGO%C4%90EN&modified=past-year>. [Pristupljeno: 05. kolovoza 2023.]
- 8) HRVATSKA NARODNA BANKA (2020.) Bilten 262 - Informacije o gospodarskim kretanjima. *Statistička publikacija*. [online] Dostupno na: https://www.hnb.hr/-/bilten-br-262?p_l_back_url=%2Fweb%2Fquest%2Fpretraga%3Fq%3Dbilten%2B262. [Pristupljeno: 18. kolovoza 2023.]

- 9) HRVATSKA NARODNA BANKA (2023.) Makroekonomska kretanja i prognoze. 14 [online] Dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/4647358/hMKP_14.pdf/1a1220a5-f077-d506-c4e0-251856bcac3c. [Pristupljeno: 18. kolovoza 2023.]
- 10) INSTITUCIJA ZA RAZVOJ I MEĐUNARODNE ODNOSI (2023.) Publikacije i analize o ekonomskom razvoju Hrvatske. [online] Dostupno na: <https://irmo.hr/publikacije-2/>. [Pristupljeno: 12. kolovoza 2023.]
- 11) JAKAB, Z. i KUMHOF, M. (2015.) Banks are not intermediaries of loanable funds - and why this matters. Working paper. [Online] Dostupno na: <https://jrc.princeton.edu/sites/g/files/toruqf2471/files/jakab-kumhof-boewp529.pdf>. <https://jrc.princeton.edu/sites/g/files/toruqf2471/files/jakab-kumhof-boewp529.pdf>. [Pristupljeno: 20. rujna 2023.]
- 12) KR PAN, H. (2013.) Korelacije. [Online] Dostupno na: <https://www.znanostblog.com/korelacije/>. [Pristupljeno: 20. rujna 2023.]
- 13) MAKROHUB (2022.) Semafor poslovnog ciklusa. *Indikatori, poslovni ciklus*. [online] Dostupno na: <https://macrohub.net.efzg.hr/indikatori/poslovni-ciklus>. [Pristupljeno: 09. kolovoza 2023.]
- 14) OECD (2023.) Economic Outlook Note - Croatia. *Economic Forecast Summary*. [online] str.128-130. Dostupno na: <https://issuu.com/oecd.publishing/docs/croatia-oecd-economic-outlook-june-2023?fr=sNzY4NzUwNTY2MTA>. [Pristupljeno: 04. kolovoza 2023.]
- 15) THE WORLD BANK (2023.) The World Bank in Croatia. *Publication*. [online] Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/country/croatia/overview>. [Pristupljeno: 15. kolovoza 2023.]

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Krediti drugih monetarnih financijskih institucija (stanja na kraju razdoblja, transakcije tijekom razdoblja, u milijunima eura, desezonirano)	23
Grafikon 2. Pokazatelji potrošačkog i poslovnog optimizma (standardizirane, desezonirane vrijednosti, pomični prosjek = 100)	24
Grafikon 3. Pokazatelji potrošačkog i poslovnog optimizma (lijevo, standardizirane, desezonirane vrijednosti, pomični prosjek = 100) i krediti drugih monetarnih financijskih institucija (desno, stanja na kraju razdoblja, transakcije tijekom razdoblja, u milijunima eura, desezonirano).....	25

SAŽETAK

Indeksi pouzdanja i kreditna aktivnost u Republici Hrvatskoj

U završnom radu analizira se povezanost indeksa optimizma i pouzdanja te kreditne aktivnosti u republici hrvatskoj tijekom posljednjeg desetljeća. Prvi dio završnog rada je teorijske prirode, gdje je opisana kreditna aktivnost banaka kao monetarnih institucija kroz aktivne bankarske poslove, te upravljanje kreditnim rizikom kojemu je cilj smanjiti potencijalne gubitke identificiranjem rizičnih situacija i primjenom odgovarajućih mjera za njihovo upravljanje. Značajan utjecaj na gospodarstvo ima i multiplikacija depozita i kredita. Nadalje, kako bi se lakše provela korelacijska analiza, pobliže je pojašnjen značaj mjerenja pokazatelja pouzdanja potrošača i poslovnog optimizma. Mjerenje ovih pokazatelja ima važan utjecaj na uspješnost poduzeća, stabilnost gospodarstva i društveni napredak. Također praćenje i razumijevanje poslovnih ciklusa ključno je za predviđanje ekonomskih trendova i donošenje političkih odluka. U drugom dijelu rada provodi se analiza indeksa pouzdanja i kreditne aktivnost, gdje su najprije opisane korištene varijable, a zatim i sama metodologija. Pearsonov koeficijent korelacije postao je standardni alat za mjerenje linearnog odnosa između dvije kontinuirane varijable. Dok indeksi optimizma i pouzdanja odražavaju percepciju ekonomske stabilnosti i prognoze gospodarskog rasta, kreditna aktivnost pokazuje razinu povjerenja banaka u zajmoprimce i opću spremnost na kreditiranje. Rezultati pokazuju da je najsnažnija veza između kredita i indeksa pouzdanja potrošača, a najslabija veza između kredita i poslovnog optimizma u uslugama. Važno je napomenuti da iako indeksi pouzdanja mogu biti pokazatelji kreditne aktivnosti, oni nisu jedine odrednice. Ostali ekonomski pokazatelji, poput stope inflacije, kamatnih stopa i razine nezaposlenosti, također imaju ključnu ulogu u oblikovanju kreditne politike banaka.

Ključne riječi: indeksi pouzdanja, kreditna aktivnost, Republika Hrvatska, ekonomska stabilnost, Pearsonov koeficijent korelacije

SUMMARY

Confidence indices and credit activity in the Republic of Croatia

The final paper analyses the relationship between the optimism and confidence index and credit activity in the Republic of Croatia over the last decade. The first part of the final paper is of a theoretical nature, describing the credit activity of banks as monetary institutions through active banking operations, and the management of credit risk aimed at reducing potential losses by identifying risk situations and applying appropriate measures for their management. The multiplication of deposits and loans also has a significant impact on the economy. Furthermore, in order to facilitate correlation analysis, the significance of measuring consumer confidence indicators and business optimism has been clarified. Measuring these indicators has an important impact on business performance, the stability of the economy and social progress. Monitoring and understanding business cycles is also essential for anticipating economic trends and making political decisions. In the second part of the paper, an analysis of confidence indices and credit activity is carried out, where first the variables used and then the methodology itself are described. The Pearson's correlation coefficient has become a standard tool for measuring the linear relationship between two continuous variables. While the indices of optimism and confidence reflect the perception of economic stability and economic growth forecasts, credit activity shows banks' level of confidence in borrowers and general lending readiness. The results show that the strongest link between credit and consumer confidence index is the weakest link between credit and business optimism in services. It is important to note that while confidence indices may be indicators of credit activity, they are not the only determinants. Other economic indicators, such as inflation rates, interest rates and unemployment levels, also play a key role in shaping banks' credit policy.

Keywords: confidence indices, credit activity, Republic of Croatia, economic stability, Pearson correlation coefficient